

AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK LEGFELSŐ BÍRÓSÁGA LEGUTÓBBI DÖNTÉSEIBŐL

GONZALES KONTRA OREGON
(2006. JANUÁR 17.)

Az ügy körülményei. Az Egyesült Államok 1970-es gyógyszer-törvénye (*Controlled Substances Act*) átfogóan szabályozza egyes nem szabad felhasználású anyagok (például kábítószeres vagy vényköteles gyógyszer-hatóanyagok) alkalmazását. A törvény alapján ahhoz, hogy egy orvos ellenőrzött hatóanyagot tartalmazó gyógyszert felírhasson, regisztrálnia kell magát a szövetségi igazságügyi minisztériumban és a szövetségi Gyógyszerügyi Kormányhivatalnál (*Drug Enforcement Agency*). A kormányhivatal vezetőjének a törvényi felhatalmazás alapján kibocsátott végrehajtási rendelete szerint vény (vagyis ellenőrzött anyag felhasználására jogosító dokumentum) érvényesen csak akkor írható fel, ha azt „az orvos általános szakmai tevékenysége során legitim orvosi célra bocsátja ki”. A törvény pedig felhatalmazza az igazságügyi minisztert, hogy megtagadja, visszavonja vagy felfüggeszse az orvosnak a Gyógyszerügyi Kormányhivatalnál történt regisztrációját, amennyiben annak fenntartása a „közérdekkel nem lenne összeegyeztethető”.

Az 1997-ben Oregon államban népszavazással megerősített, a méltóságteljes halálról szóló törvény (*Death With Dignity Act*) – szigorú feltételek mellett – lehetővé teszi, hogy aki gyógyíthatatlan betegségben szenved, egy bonyolult eljárást követően az orvos által felírt, halált okozó gyógyszert maga vegye be. Az oregoni jogszabály ezt a fajta vényfelírást a szövetségi törvény értelmében „legitim orvosi célnak” minősítette.

Az oregoni törvény hatálybalépése után kongresszusi kérdésre a Gyógyszerügyi Kormányhivatal vezetője kijelentette, hogy az orvos közreműködésével végrehajtott öngyilkosság nem tekinthető „legitim orvosi célnak”, és ennek megfelelően a kormányhivatal (mint részben bűnüldöző szerv) eljárhat az orvosokkal szemben, ha olyan szert írnak fel, amellyel öngyilkosságot segítenek elő. Janet Reno akkori igazságügyi miniszter azonban a kormányhivatal álláspontjával szemben azt hangsúlyozta: az 1970-es gyógyszer-törvény alapján a kormányhivatalnak nincs hatásköre eljárni a kérdéses oregoni törvény előírásait követő orvosokkal szemben. Ez után az oregoni törvény alapján több mint kétszáz gyógyíthatatlan beteg döntött úgy, hogy halált okozó gyógyszer bevitelével megrövidíti szenvedését.

2001-ben a demokrata Janet Reno távozása után a konzervatív republikánus John Ashcroft került az igazságügyi minisztérium élére, aki az 1970-es gyógyszer-törvényt értelmezve megállapította: az öngyilkosságban való orvosi segítségnyújtás nem tekinthető a törvény értelmében „legitim orvosi célnak”. Ez annak a veszélyét jelentette, hogy az igazságügyi miniszter megvonja egyes orvosoktól a vényfelírás jogát, sőt adott esetben büntetőeljárás is várhat rájuk. Ez a lépés értelemszerűen ellehetetlenítette az oregoni törvény végrehajtását, hiszen az oregoni orvosok többsége nem akarta kockáztatni praxisát. Végül Oregon állam beperelte John Ashcroftot. A Kerületi Bíróság döntésében megállapította: az igazságügyi miniszternek nem volt hatásköre felülbírálni a tagállam saját meghatározását arra nézve, mi számít „legitim orvosi célnak”, és eltiltotta az igazságügyi minisztert az általa kiadott jogszabály-értelmezés követésétől. A 9. Szövetségi Fellebbviteli Bíróság az ítéletet helybenhagyta. Időközben John Ashcroft helyét Alberto Gonzales vette át. Ő fellebbezett a szövetségi Legfelső Bírósághoz, amely a fellebbezést befogadta.

A döntés. A Legfelső Bíróság – a két különvéleményt jegyző három bíró véleményével – hat:három arányban úgy foglalt állást, hogy az igazságügyi miniszternek a szövetségi gyógyszer-törvény alapján nincsen hatásköre a méltóságteljes halálról szóló tagállami törvény lerontására. A határozat részletesen elemzi, hogy ebben az esetben miért nem alkalmazandók a közigazgatási szerv vezetőjének jogszabály-értelmezésére vonatkozó precedensek. A Legfelső Bíróság határozata szerint az igazságügyi miniszter, illetve a szövetségi kormányzat érvelésének elfogadása azt eredményezte volna, hogy egy hagyományosan tagállami hatáskörben lévő területen, az orvosok és az egészségügy szakmai felügyelete terén a szövetségi végrehajtó hatalmi ág egyik vezető tisztviselőjének, az igazságügyi miniszternek döntő szava van. Ez a gyógyszer-törvény alapján eddig működő szövetségi-tagállami hatalommegosztási rendszerhez képest radikális elmozdulást jelentett volna. Ilyen kongresszusi szándék még implicite sem ismerhető fel a gyógyszer-törvény hatályos szövegében.

Kommentár. A Gonzales kontra Oregon eset alapvetően a jogszabály-értelmezés, a jogszabályi hierarchia, valamint a tagállami-szövetségi, illetve a hatalmi ágak közötti hatáskörmegosztás témáját érinti. Az Egyesült Államokban az utóbbi időben a végrehajtó

hatalmi ág megerősödése tapasztalható a terrorellenes küzdelemre hivatkozással. Ezért különösen fontos a Legfelső Bíróság állásfoglalása abban a kérdésben, meddig terjed a szövetségi végrehajtó hatalmi ág (itt az igazságügyi miniszter) jogszabály-értelmezési hatásköre, különösen, ha e jogértelmezés ellentétes a tagállami törvénnyel.

Ezt az esetet a Gonzales kontra Raich (2005. június 6.) ügygel együtt kell vizsgálnunk. Ebben a hatfős többség (közülük öten a Gonzales kontra Oregon többségében is benne voltak) úgy döntött, hogy a szövetségi törvényhozásnak a szövetségi alkotmány konkrét jogalkotási hatáskört megalapozó egyik rendelkezése, a kereskedelmi záradék (*commerce clause*) alapján joga van szövetségi gyógyszer-törvényben megtiltani a marihuána helyi termesztését és felhasználását. A marihuána alkalmazását ugyanis a kaliforniai törvények lehetővé tették, amennyiben az orvosi ajánlásra történt. A kábítószernek minősülő szerek és egyéb ellenőrzött anyagok szabályozása egyébként azért lehetséges szövetségi szinten, mert e kérdéskör érinti az államok egymás közötti, tág értelemben vett kereskedelmét (a szövetségi alkotmány csak szövetségi jelentőségű ügyekben engedi a szövetségi szintű jogszabályalkotást). A kereskedelmi záradékkal kapcsolatos precedensek azonban nem voltak egyértelműek abban, hogy szabályozható-e szövetségi szinten a tisztán tagállamon belüli, nem értékesítés céljából folytatott növénytermesztés. A többség a Gonzales kontra Raich ügyben úgy látta, a kongresszusnak van hatásköre e kérdés szabályozására, és ezért a kaliforniai törvényt – mint a magasabb szintű szövetségi joggal ellentétes jogszabályt – érvénytelennek minősítette.

A mintegy fél évvel ezelőtti Gonzales kontra Raich döntés alapján tehát meglepő, hogy most a bíróság (különösen a mindkét többségi határozatban részt vevő öt bíró) nem a szövetségi, hanem a tagállami jogalkotási szint mellett tette le a voksát. Magyarán szólhat, hogy a szövetségi gyógyszer-törvény nem rendelkezik egyértelműen egyes gyógyszereknek az oregonihoz hasonló felhasználásáról, míg a Gonzales kontra Raich ügyben a gyógyszer-törvényben foglalt tilalom világos volt. Vagyis a Gonzales kontra Oregon esetet követően a nem szabályozott kérdésekben fennmaradt a tagállami hatáskör az esetleges értelmező jogszabályok megalkotására, különösen egy olyan területen (mint amilyen például a legitim orvosi cél fogalmának meghatározása), amely hagyományosan is tagállami szabályozási terület. A többség nem fogadta el, hogy explicit törvényi felhatalmazás nélkül ez a szabályozási terület a szövetségi végrehajtó hatalmi ág tisztségviselője által elvonható. A végrehajtó hatalomnak az általa irányított jogterü-

letre vonatkozó jogértelmezését a bíróság általában komolyan figyelembe veszi, jelen esetben azonban a területet több hatóság is felügyelte. Emellett a többség véleménye szerint az ilyen jogértelmezések bírói figyelembevételére vonatkozó precedensek (Auer kontra Robbins, Chevron kontra NRDC és a Skidmore kontra Swift) ebben az ügyben nem voltak alkalmazhatók. Valószínűsíthető, hogyha a szövetségi gyógyszer-törvény kifejezetten meghatározta volna a legitim orvosi cél fogalmát (például tiltva az oregonihoz hasonló gyógyszerfelírást), akkor a döntés végeredménye a mostani ellenkezője lett volna. A bírák többsége ugyanis általában a szövetségi törvényhozási hatáskörök tág értelmezése mellett szavaz.

Érdeemes megjegyezni, hogy a legitim orvosi cél fogalmát meghatározó szövetségi gyógyszer-törvény módosítása a kongresszusban nem kapott többséget, ezért is adta ki annak idején John Ashcroft jogszabály-értelmezését. Jelen határozat alapján egészen addig, amíg a szövetségi gyógyszer-törvény e tekintetben nem módosul, az oregoni törvény alkalmazható.

Végül fontos, hogy a Legfelső Bíróság az 1997-es Washington kontra Glucksberg ügyben hozott öt-négy arányú döntésében úgy találta, nem tartozik a 14. alkotmánykiegészítés által biztosított szabadság védelmi körébe az orvosi segítséggel történő öngyilkosság, ezért az azt kriminalizáló Washington állambeli törvény nem sérti a szövetségi alkotmányt. Ebből következően az orvosi segítségnyújtással végrehajtott öngyilkosságra csak kifejezett törvényi (amennyiben volna rá jogalkotási alap, szövetségi, illetve tagállami) szabályozás alapján keletkezhet jog – a Gonzales kontra Oregon esetben az oregoni törvényhozás ezzel a lehetőséggel élt.

(Forrás: <http://lsolum.blogspot.com>; <http://balkin.blogspot.com>; <http://prawfsblawg.blogs.com>; <http://www.volokh.com>; www.nytimes.com; www.washingtonpost.com.)

AYOTTE KONTRA PLANNED
PARENTHOOD OF NORTHERN
NEW ENGLAND
(2006. JANUÁR 18.)

Az ügy előzményei. New Hampshire államban 2003-ban hatályba lépett az abortusz előtti szülői értesítésről szóló törvény (*Parental Notification Prior to Abortion Act*), amely megtiltotta az orvosok számára, hogy kiskorúakon, illetve korlátozottan cselekvőképes felnőtt nőknél elvégezzék az abortuszt, ha a szülőknek vagy a gyámnak (gondnoknak) a tervezett abortuszról való értesítése óta nem telt el legalább negyven-negynégy óra. Amennyiben az orvos az abortuszt értesítés

nélkül végzi el, annak büntetőjogi és egyéb igazgatási jellegű következményei lehetnek. A törvény három esetben kivételt enged az értesítési kötelezettség alól: a) ha az orvos tanúsítja, hogy az értesítésre már nincs megfelelő idő és az abortusz elmaradása a terhes kiskorú életét veszélyeztetné; b) ha az értesítendő fél kijelenti, hogy – hivatalos értesítés hiányában is – tudomása van a tervezett abortuszról; végül c) a kiskorú bírósághoz fordulhat, hogy az engedélyezze a terhességmegszakítást szülői értesítés nélkül. (E kérdésben a bíróság a hét valamennyi napján, huszonegy órán keresztül köteles fogadni a kérelmeket, és maximum hét napon belül döntést is kell hoznia.) Ugyanakkor a törvény külön nem szól arról, hogy elvégezhető-e az abortusz szülői értesítés nélkül a halállal nem fenyegető egyéb orvosi szükséghelyzetben és egészségügyi kockázatok megelőzése érdekében.

A felperesek (többek között a Planned Parenthood of Northern New England nevű szervezet) annak megállapítását kérték a szövetségi Kerületi Bíróságtól, hogy a törvény sérti a szövetségi alkotmányt. Kérték továbbá, hogy a bíróság tiltsa el a New Hampshire-i igazságügyi minisztert a törvény alkalmazásától. A felperesek érvelését elfogadva a Kerületi Bíróság eltiltotta az igazságügyi minisztert a jogszabály alkalmazásától. Az Első Szövetségi Fellebbviteli Bíróság helybenhagyta a Kerületi Bíróság döntését. A Fellebbviteli Bíróság – a Legfelső Bíróság a Stenberg kontra Carhart, Planned Parenthood kontra Casey és Roe kontra Wade ügyben hozott határozataira hivatkozva – megállapította: az idézett döntések megkövetelik, hogy az abortuszt korlátozó bármilyen szabályozás tartalmazzon kivételt arra az esetre, ha az abortuszt a terhes nő egészségének védelme érdekében kell elvégezni. Mivel ilyen kivétel nincs a törvényben és azt a bírói engedélyen alapuló kivétel nem helyettesítheti, és mert a szabályozás szinte azt várja el az orvosoktól, hogy várjanak az abortusszal, amíg a terhes nő élete veszélyben forog, továbbá mert az életveszély fogalma is bizonytalan, a kifogásolt New Hampshire-i törvény alkotmányellenes.

Kelly Ayotte, New Hampshire igazságügyi minisztere fellebbezett a döntés ellen, amit a szövetségi Legfelső Bíróság befogadott. Ayotte kérdése az volt, megállapítható-e az egész törvény alkotmányellenessége azért, mert az nem tartalmazza a terhes fiatalok egészségének védelmében történő, szülői értesítés nélküli terhességmegszakítás lehetőségét.

A döntés. A Legfelső Bíróság megállapította: a tagállamoknak joguk van arra, hogy amennyiben kiskorú esetében merül fel a terhességmegszakítás, megköveteljék a szülők valamilyen fokú bevonását a folyamatba. Jelenleg az ötven tagállamból negyvennyolcban van hatályban értesítési vagy beleegyezési köte-

lezettséget előíró szabály, közülük harmincnyolc államban van egyértelmű kivétel e kötelezettségek alól – többek között – az életveszély fokát el nem érő egészségügyi vagy orvosi szükséghelyzet esetén. A Legfelső Bíróság döntései következetesek a tekintetben (és ezt New Hampshire állam sem vonta kétségbe), hogy a tagállam nem korlátozhatja az abortuszhoz való hozzáférés jogát, amennyiben orvosi szakvélemény alapján a terhesség megszakítása nélkül az anya élete vagy egészsége kerülne veszélybe. New Hampshire nem vitatta azt sem, hogy az esetek kis részében a terhes fiatalok azonnali abortuszra lehet szükségük annak érdekében, hogy elkerüljenek egy komolyabb és gyakran maradandó következményekkel járó egészségkárosodást. New Hampshire állam képviselője elismerte azt is, hogy a törvény alkalmazása alkotmányellenes volna, ha életveszély nem állna fenn, de a kiskorú egészsége jelentős kockázatnak lenne kitéve az azonnali (de legalábbis a negyvennyolc órás várakozási időszak letelte előtti) abortusz elmaradása esetén.

Mindezek alapján a kérdés az volt, hogy a törvény egyértelmű alkotmányjogi hibája (tudniillik az, hogy a törvény nem tartalmazta kifejezetten, hogy az abortusz az anya egészségének védelme érdekében azonnal elvégezhető) hogyan orvosolható. Míg a két alsóbb bíróság eltiltotta az alperest a teljes törvény alkalmazásától, a Legfelső Bíróság e kérdésben nem döntött, hanem visszautalta az ügyet az 1. Szövetségi Fellebbviteli Bírósághoz azzal, hogy a felvetett körülmények figyelembevételével döntsön újból a törvény alkalmazhatóságáról.

A Legfelső Bíróság – amennyiben ez megoldható – csak az alkotmányellenes jogalkalmazást tiltja meg. Tartózkodik attól, hogy törvényalkotóként lépjen fel és hogy komplex jogi területeken általános jellegű (és nem csak a konkrét esetre vonatkozó) döntést hozzon. Vizsgálja a jogalkotói akaratot, mivel nem járhat el jogorvoslati fórumként úgy, hogy közben szembe megy a törvényalkotó feltehető szándékával. Ha a törvény alkotmányos értelmezési tartománya megállapítható, a kérdés az, hogy a törvényalkotó feltehető szándéka inkább egy „kijavított” jogszabályra vagy a jogszabály nélküli állapotra irányul. Jóllehet a Legfelső Bíróság esetenként teljes egészében megsemmisített abortuszt szabályozó jogszabályokat, jelen esetben úgy döntött, erre nincs szükség, és a fenti megállapításokkal utalta vissza alsóbb fokra az ügy érdemi eldöntését.

Kommentár. A döntés egyik érdekessége, hogy a határozat egyhangú volt, ami az amerikai Legfelső Bíróságon igen ritka abortuszügyekben. Valójában persze ez az ügy tartalmilag nem a korábbi precedensek megkérdőjelezését célozta, és a megoldandó jogi

probléma sem volt új keletű. Feltehetően e viszonylag rövid, a leköszönő O'Connor bíró által jegyzett utolsó határozat esetében a tagok nem akarták egy újabb bíró belépése előtt különvéleményeikkel bonnyolítani az esetjogot. (A Legfelső Bíróság kilenc tagja közül kettő az utóbbi néhány hónapban került a testületbe. John Roberts William Rehnquist főbíró helyét vette át. Elődjéhez hasonlóan határozottan konzervatív, így az ő belépése a korábbi felállást – eddig úgy tűnik – nem mozdította el érdemben. A mérsékelt konzervatív Sandra Day O'Connor bíró helyét a határozottan konzervatív Samuel Alito bíró foglalta el.)

Mivel a Legfelső Bíróság egy évben mindössze nyolcvan-nyolcvanöt ügyben dönt, a perek (így az abortusz szabályozását megkérdőjelező alkotmányossági perek) többségét az alsóbb bíróságok döntenek el. Az Ayotte kontra Planned Parenthood ügyben a tét ezért az volt, hogy az alsóbb bíróságok milyen útmutatást kapnak. Jelen ügyben az alsóbb bíróságok szabad kezet kaptak az alkotmányossági problémák kezelésére oly módon, hogy a meglévő döntések alapján a törvényeket – a jogalkotói szándékra hivatkozva – adott esetben jelentősen módosíthatják.

Az abortusz esetjogának jövője szempontjából fontos, hogy jelenleg a Legfelső Bíróság előtt fekszik a Gonzales kontra Carhart ügy (melynek eldöntésében már a korábbi abortuszdöntéseket kritikával illető Alito bíró is részt vehet). Az eset, amennyiben a Legfelső Bíróság befogadja a fellebbezést, a 2003-ban elfogadott, a terhesség ötödik-hatodik hónapjában

végzett abortusz egy fajtájáról szóló szövetségi törvény (*Partial-Birth Abortion Act*) alkotmányosságának kérdését veti fel. A Legfelső Bíróság a Stenberg kontra Carhart ügyben öt-négyes többséggel alkotmányellenesnek nyilvánította a politikai közbeszédben „partial-birth” abortusznak nevezett terhességmegszakítást teljes mértékig tiltó tagállami törvényeket. Ebben a többségben azonban O'Connor bíró is benne volt, míg a helyére lépő Alito bíró feltehetőleg elődje döntésével ellentétesen foglalna állást, és így a tagváltás lehetőséget adhat az esetjog irányvonalának módosítására.

Az Ayotte kontra Planned Parenthood ügy meghozatala után nem sokkal, már e döntést is figyelembe véve, két szövetségi (a 9. és a 2.) fellebbviteli bíróság is alkotmányellenesnek ítélte a 2003-ban elfogadott, a terhesség ötödik-hatodik hónapjában végzett abortusz egy fajtájáról szóló szövetségi törvényt. Sőt, korábban, e döntés ismerete nélkül a 8. Szövetségi Fellebbviteli Bíróság is hasonlóan döntött.

Ha a Gonzales kontra Carhart ügygel most nem is foglalkozik a Legfelső Bíróság, a 2003-as szövetségi abortusztörvénnyel kapcsolatban – immár a korábbi abortuszdöntések egyik kulcsszereplője, O'Connor bíró nélkül – előbb-utóbb fontos határozat születik.

Forrás: <http://www.scotusblog.com/movabletype>; <http://lsolum.blogspot.com>; <http://balkin.blogspot.com>; <http://prawfsblawg.blogs.com>; <http://www.volokh.com>; www.nytimes.com; www.washingtonpost.com.

Straub Dániel